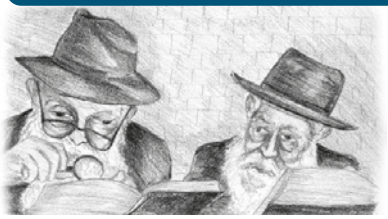
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מצורע ■ ה' ניסן ה'תשפ"ב ■ 06.04.2022 ■ גליון מס' 678 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת חורף
אכילת חמץ וקטניות בשבת אסרו חג פסח
המשך בעמ' 2

וביום השמיני יקח
לאחר שהמצורע נרפא מצרעתו, מזה עליו הכהן ומטהרו בכך...
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת
שווים של שתי דקות
ה"שאגת אריה" זצ"ל היה מחמיר שלא לאכול 'חדש' אף לא בחוץ...
כשיש מסירות נפש
עדות מכלי ראשון, מפי גיסו של הגר"ח קניבסקי זצ"ל, הגר"י זילברשטיין...
המשך בעמ' 7

שביבים
- *סיפורי "שבת הגדול"*
- *טוב שעה אחת בצער*
- *"וצוה הכהן ולקח לַמְּ טהר ...ועץ אזוב ושני תולעת ואזוב"*
- *"ושבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' ושלח את הצפור החיה על פני השדה"*
- *"כנגע נראה לי בבית"*

המשך בעמ' 8

רמז לשני משיחים
"ורחץ את בשרו במים": מבאר רבינו אור החיים הקדוש ע"ד הרמז, כי...
המשך בעמ' 11

האורח המאוכזב
אחד מגדולי הרבנים שהה בשבת אצל הבבא סאלי בנתיבות. האורח...
מפניני מרן בעל "אביר יעקב"
וְצָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת נִשְׁמָר מִמֶּנּוּ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, יוֹתֵר מֵהַנִּשְׁמָר...
המשך בעמ' 11

התורה חסה על הממון

/ הרב יעקב הלוי פילבר

טבעו של האדם לאהוב את ממונו, עד כדי כך שחז"ל אמרו [ברכות סא ב]: "שיש לך אדם שממונו חביב עליו אפילו מגופו" וכאשר רצו חכמינו לחנך את האדם שלא יפגע בממון הזולת אמרו: "יהא ממון חברך חביב עליך כשלך" [אבות פרק ב]. אלא שיחסו הטבעי של האדם אל הממון אינו אומר לנו דבר לגבי מקומו של הרכוש בכלל והממון בפרט בחייו של האדם. מצד אחד מוצאים אנו בדברי חכמים הערכה חיובית על הממון, שעל הכתוב [דברים יא ו]: "היקום אשר ברגליהם" שאלו בגמרא [סנהדרין קי א]: "מהו היקום אשר ברגליהם?" ומשיב רבי אליעזר: "זהו ממונו של אדם שמעמידו על רגליו", ובברכת החודש אנו מבקשים: "חיים של עושר וכבוד". ומאידך בספר קהלת [ה יב] נאמר: "עושר שמור לבעליו לרעתו". ואכן הממון כשלעצמו אינו חיובי או שלילי אלא הוא אמצעי שערכו נקבע לפי הדרך שהאדם השיג אותו וכיצד הוא משתמש בו. וכך כתב ריה"ל [כוזרי מ"ב נ]: "ולא המעטת הממון עבודה (עבודת ה')", כאשר יזדמן מן המותר מבלי יגיעה, ולא יטרידהו קנותו מן החכמה והמעשים הטובים, כל שכן למי שהוא מטופל בבנים ומאוויו להוציא לשם שמים, אז הריבוי יותר נכון לו". על כן התורה הטילה עלינו מצוות רבות שבין אדם לחברו ומדריכה אותנו איך להשיג את הממון בדרך הישר, ואיך להשתמש בו בדרך הנכונה לאחר שרכשנו אותו. ועל כך רגיל היה ה"חפץ חיים" לומר: העולם אומר ש"זמן זה כסף", ואני אומר: ש"כסף זה זמן, וזמן זה חיים" ועל כן המבזבז כסף מבזבז חיים.

מיעקב אבינו לומדים אנו איך להתייחס אל הממון, לפני פגישתו עם עשו אחיו נותר יעקב לבדו [בראשית לב כה] ופרש"י: ש"שכח פכים קטנים וחזר עליהם", ובגמרא [חולין צא א] הוסיפו: "מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופן, וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהם בגזל". התייחסות כזו לממון מלמדת אותנו התורה בכמה מהלכותיה (עיין ר"ה כז א, יומא לט א, יבמות לד ב, מנחות עו ב, חולין מט ב, ועוד) ואחת מהן בהלכות נגעי בתים שבפרשתנו, ככתוב בתורה לכשיבואו ישראל לארץ אחוזתם ובעל הבית יראה נגע צרעת בביתו, עליו לבא אל הכהן ולהגיד לו: "כנגע נראה לי בבית" ועל כך אומרת התורה [ויקרא יד לו]: "וציוה הכהן ופינו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית, ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית", וסיבת הדבר: "שכל זמן שאין הכהן נזקק לו אין שם טומאה" [רש"י שם]. ולכאורה הדאגה כאן מיותרת, שהרי רוב כליו של האדם גם אם נטמאו יש להם תקנה, מפני שכלי עץ, בגדים, כלי מתכת וכדומה, גם אם נטמאו יש להם תקנה בטבילה, כך שהממון שהתורה חסה עליו הם כליו הפחותים של האדם, שהם כלי חרס שאין להם תקנה בטבילה, ועל זה אומר רבי מאיר [נגעים פי"ב מ"ה]: "אם כך חסה תורה על ממונו הבזוי, קל וחומר על ממונו החביב, אם כך על של הרשע [שהרי נגעים באים על חטאי האדם, כמו: "על לשון הרע, על שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גלוי עריות, על גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין" - ערכין טז א] קל וחומר על של הצדיק".

רגישות לשמירה על הממון אפילו אם הוא פחות ערך מוצאים אנו גם אצל רבי יוחנן בן זכאי [ברכות כח ב] שבשעת פטירתו אמר לתלמידיו: "פנו כלים מפני הטומאה", ולכאורה פנייתו זו של ריב"ז היא תמוהה, שהרי חוץ מכלי חרס כל הכלים האחרים גם אם טמאו אפשר להכשירם בטבילה, האם ברגעי חייו האחרונים כל מה שהעסיק אותו לא היה אלא דאגה לכמה כלי חרס פחותים שעלולים להיטמא ללא תקנה? ומסביר הראי"ה קוק בספרו עין איה (שם) שרבי יוחנן בן זכאי השתמש בדוגמא שבה התורה חסה על ממונם של ישראל, כדי להעביר לתלמידיו מסר שאע"פ שבבקשתו את "יבנה וחכמיה" היה לכאורה ויתור על המכשירים החומריים של האומה, כמו העצמאות והכלכלה המדינית, אבל אין הדבר כן, והוא בהקפדתו זו אפילו על ממון פחות כמו כלי חרס, ביקש להעביר להם מסר שהויתור המדיני לא היה מפני שהוא אינו מעריך את חשיבות האמצעים החומריים של האומה, שהרי לפני

מיתתו הוא מצווה אותם להציל אפילו כלים פחותי ערך שחשיבותם מועטה, כדי להמחיש להם שבדרך כלל יש לחוס על ממונם של ישראל, ואם למרות זאת בפעם הזו הוא מסתפק ביבנה וחכמיה (תוך ויתור על האמצעים החומריים של האומה), אין זאת אלא מפני שטובתה העתידית של האומה דורשת במצב של חירום לוותר זמנית על הנכסים החומריים של האומה, כדי להציל את העיקר שהיא נשמתה של האומה, תוך תקווה שבמשך הזמן תתאושש האומה ולבסוף תחדש ימיה כקדם, גם בגשמיות וגם ברוחניות ■

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

אכילת חמץ וקטניות בשבת אסרו חג פסח

רבים שואלים בעקבות כך שהשנה שביעי של פסח חל ביום שישי האם יהיה מותר לאכול חמץ וקטניות (לאשכנזים) בשבת אסרו חג של פסח?

האם יהיה מותר לבשל מאכלי קטניות (הכשרים לפסח לאוכלי קטניות) בשביעי של פסח עבור שבת זו?

כמובן שכל שאלה זו אינה שייכת כלל לבני חו"ל ששומרים יו"ט שני של גלויות.

תשובה:

אכילת חמץ בשבת זו

ראשית יש לברר היאך ייתכן שיהיה ברשותנו חמץ בשבת זו, הרי חמץ שהיה בבעלות ישראל קודם הפסח ולא נמכר לגוי, בכל מקרה אסור באכילה ואף בהנאה מדין 'חמץ שעבר עליו הפסח' וליצור חמץ במהלך השבת עצמה (ללוש בצק וכולי) זה לא אפשרי מצד איסור מלאכה בשבת, ולא תיתכן מציאות זו אלא או בחמץ השייך לגוי או חמץ שנמצא ברשותנו אך נמכר לגוי במכירת החמץ.

והנה זה פשוט שבשבת שאחר שביעי של פסח כבר אין איסור אכילת חמץ, אמנם יש לדון האם יש לאסור את החמץ באכילה מצד הלכות 'מוקצה' שהנה כלל בידינו בהלכות אלו שכל דבר שהיה מוקצה בבין השמשות של כניסת השבת, ממשיך להיות 'מוקצה' גם בהמשך השבת אף אם ניטלה ממנו סיבת המוקצה, ודוגמא לכך היא פסיקת ה'משנה ברורה'[א] אודות בגדים אשר היו רטובים בכניסת השבת ומשום כך אסור לטלטלם (גזירה שמא יסחוט) נחשבים הם למוקצה למשך כל השבת גם אם במהלך השבת הבגדים התייבשו, ואם כן יש לומר שהוא הדין ביחס לחמץ שמאחר ובזמן בין השמשות של כניסת השבת החמץ הוא 'מוקצה' שהרי בין השמשות הוא ספק יום, וא"כ זמן זה הוא עדיין ספק זמן 'שביעי של פסח' שהחמץ בו אסור באכילה (מחמת הספק) ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא[ב].

אמנם הראשונים[ג] חידשו לנו שכלל זה לא שייך אלא רק אם סיבת המוקצה בזמן בין השמשות היא משום היום שיבוא כגון בבגד רטוב שהסיבה שהוא מוקצה זה מחמת השבת הנכנסת, אבל כאשר סיבת המוקצה היא מחמת היום שעבר ולא מחמת היום שיבוא, או אז אין אנו מחילים כלל זה, ולאחר בין השמשות, פוקע איסור המוקצה, ודוגמא לדבר הוא דין האתרוג בשמיני עצרת שמותר באכילה אף על פי שהוקצה למצוותו במהלך ימי חג הסוכות[ד].

ולכן אין מניעה מלאכול את חמצו של הגוי (בהסכמתו) במהלך שבת זו.

חמץ הנמכר לגוי

אך כאשר מדובר על חמץ שהיה ברשותנו בערב פסח ומכרנו אותנו לגוי במכירת החמץ, פה יש לדון גם מצד 'גזל הגוי' שהרי זאת יש לדעת שאין החמץ חוזר לרשותנו באופן אוטומאטי בתום ימי הפסח, אלא הרב נפגש שוב עם הגוי קונה החמץ במוצאי הפסח, וקונה ממנו בחזרה את החמץ עבורו ועבור כל משלחיו, וברור כי בשנה כגון זו הפגישה החוזרת בין הרב ובין הגוי לא תיערך אלא עד מוצאי שבת, ונמצא שבמהלך השבת החמץ עדיין ברשותו של הגוי, ואם כן היאך אנו יכולים להשתמש במאכלים אלו אשר אינם שייכים לנו[ה]?

אמנם יש שכתבו, שמאחר ובדרך כלל מתנים עם הגוי שאם ישתמשו בדברים המכורים אין הוא מקפיד על כך אלא ינכו לו מן החשבון[ו], אין לחוש משום 'גזל הגוי'[ז].

אולם נראה שאע"פ שעל ידי זה תנאי זה אין אנו נכשלים באיסור 'גזל הגוי' מכל מקום בכך אנו הופכים את כל המכירה כולה לחוכא ואיטלולא, שהרי אם החמץ אכן מכור לגוי, היאך אתה משתמש בחמץ, ואם תתרץ ותאמר שעשית 'תנאי', אם כן מדוע מכרת כלל ועיקר, ולא מצינו כיו"ב כזו מכירה שאדם מוכר ומתנה שיוכל להשתמש בכל המכור, ורבות כתבו באחרונים לערער על כל תוקפה של המכירה, ועל הראשונות אנו מצטערים, וכעת באים להוסיף חדשות, ובשלמא כאשר מדובר באופן אקראי ובמספר אנשים מצומצם אשר נאלצים להשתמש בכמה מוצרים שנכללו במכירה (כגון תרופות) אין בכוחם של פריטים ספורים אלו לערער את כל תוקפה של המכירה, אבל כאשר מדובר בהוראה גורפת לכלל הציבור שניתן להשתמש בחמץ במהלך השבת הזו על פי התנאי הזה, הרי שבכך אנו מערערים את כל תוקפה ומהותה וחלותה של המכירה, ומשום כך נראה יותר שאין להתיר להשתמש בשבת זו בחמץ הנמכר לגוי[ח].

אכילת קטניות בשבת זו

הנה אף על פי שכבר הסקנו לעיל שאין אנו אומרים 'מיגו דאיתקצאי' מחמת היום שעבר, מכל מקום ראוי לברר האם בכלל הקטניות נחשבות 'מוקצה' לבני אשכנז במהלך ימי הפסח[ט], והוא נידון יסודי בדין דבר שלא ראוי לשימוש לאחד אבל כן ראוי לשימוש לשני, האם עבור אותו אחד שהדבר אינו ראוי לו לשימוש הוא מוקצה, או מאחר ואצל אחרים הוא ראוי אין זה נחשב מוקצה.

והנה 'תרומה' ראויה לאכילה רק לכהנים ואינו ראויה לאכילה לישראל וללוי, ואינה נחשבת מוקצה גם לא עבור הישראל והלוי, ומכאן לכאורה יש להוכיח שמאחר ולחלק מהאנשים זה ראוי הרי שאין זה נחשב מוקצה גם לאחרים.

אך מאידך מצאנו הלכה סותרת[י] לכך והיא אודות בגדי עניים (גודל ג' אצבעות על ג' אצבעות) שאף על פי שלעניים אין זה נחשב מוקצה מאחר וראוי להם לשימוש מכל מקום לעשירים בגד זה נחשב מוקצה מאחר שאצלם אין זה נחשב לבגד עד שיהיה בו ג' טפחים על ג' טפחים, ורואים אם כן שאף על פי שאצל אחרים הוא דבר הראוי לשימוש מכל מקום אצל מי שאצלו אין דבר זה ראוי לשימוש - הדבר נחשב למוקצה, ויש להבין היאך מסתדרות ב' הלכות אלו.

ויש ליישב על פי מה שכתב המשנה ברורה[יא] שמה שאנו פוסקים שדבר שנחשב מוקצה עבור בעליו נחשב מוקצה לכל, הוא דווקא בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותא (כגון בגדי עניים ביד עשירים) אבל דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת איסור כגון שנדר מככר לא נעשה מוקצה בשביל זה הואיל ומותר לאחרים ואף הוא עצמו מותר לטלטלו.

ולפי זה ראיתי שיש כותבים שיש להחשיב את הקטניות למוקצה ומחמת ואינו ראוי לבעליו מחמת 'גריעותא' שלשיטת בני אשכנז הוא מאכל האסור באכילה בימי הפסח והוי כ'בגדי עניים' ביד עשירים, אמנם לעניות דעתי נראה שאין לדמות את הקטניות ל'בגדי עניים מאחר 'ובגדי עניים' זה אכן גריעותא שהרי גם העניים היו רוצים לצאת מעניותם וגם העשירים הי רוצים לראות את העניים נחלצים מעניותם וזהו מצב שאינו רצוי לכולם, אולם בני עדות המזרח אשר אוכלים קטניות אין זה משום גריעותא אלא משום שקיבלו עליהם פסיקות מרן השולחן ערוך, וגם בני אשכנז מודים שכך יש לבני עדות המזרח לנהוג, ולכן אין זה 'גריעותא' ואין זה דומה לבגדי עניים, ויותר הדבר דומה למי שנדר הנאה מדבר מסוים שאין דבר זה נחשב אצלו למוקצה, מאחר וראוי הוא לאחרים ודו"ק.

ולכן גם אם נחליט להחמיר ב'מיגו דאיתקצאי מחמת היום שעבר' אין זה שייך כלל לגבי הקטניות, מאחר והקטניות לא היו מוקצה כלל במהלך ימי הפסח.

ומאחר שאף בני אשכנז הנמנעים מאכילת קטניות, אין נמנעים מלהשהותם בביתם במהלך ימי החג ואין חוששים שעוברים בכך על בל יראה ובל ימצא וממילא אין הקטניות נכללות במכירת החמץ[יב] אין תמיהה מהיכן יהיו לבני אשכנז קטניות במהלך הפסח, ואין כאן כלל שאלה של 'גזל הגוי' או הפקעת תוקפה של מכירת החמץ (וכאמור גם חשש של מוקצה אין כאן) ולכן אין מניעה להשהות מאכלי קטניות במהלך הפסח (כשרים לפסח לאוכלי קטניות) ולאוכלם בשבת שלאחר שביעי של פסח, ואף ניתן לקנות בחול המועד מאכלי קטניות כשרים לפסח עבור השבת.

בישול קטניות עבור שבת זו

אלא שיש לדון האם יהיה מותר לבני אשכנז אף לבשל מאכלי קטניות (כשרים לפסח לאוכלי קטניות) במהלך חול המועד עבור השבת[יג], ויש לדון בזה מצד זהות הכלים בהם נבשל מאכלים אלו, וכן האם אין חשש 'שמא יבוא לאוכלו', ובאופן שמעוניין לבשל מאכלים אלו במהלך שביעי של פסח[יד] ולהסתמך על ה'עירוב תבשילין' יש לדון האם אכן העירוב תבשילין מתיר לבשל מאכלים שבמהלך החג לא נוכל לאכלם.

שאלת הכלים

ותחילה נדון בשאלת הכלים - בכלי חמץ ודאי שלא נוכל להשתמש לשם כך, ואם נשתמש בכלים הכשרים לפסח יש לברר האם לשנה הבאה נצטרך להכשיר את הכלים שהרי הם בלועים בקטניות האסורים בפסח? והנה בכף החיים[טו] הביא בשם פוסקים שמותר לכתחילה לבשל בכלי שבלוע בו קטניות אם הוא אינו בן יומו[טז], ולפי זה לא נצטרך להכשיר את הכלים לפסח הבא, אמנם יש לדעת שבאותו יום לא נוכל לבשל בכלים אלו מאכלים שאינם קטניות כדי לאכלם בו ביום.

והנה זה מצד ההלכה, אבל כמדומה שנהגו לא להשתמש בכלים שבלוע בהם קטניות אף אם אינם בני יומם וכן יש ללמוד מדברי המהר"ם שי"ק[יז] בתשובה, ולפי זה מצד המנהג נצטרך להכשיר כלים אלו שנה הבאה עבור פסח ואין הצר שוה בנזק המלך, אך כאמור למקל להשתמש בכלים אלו עבור פסח שנה הבאה ללא הכשרה יש לו אילנות גדולים להישען עליהם, ולכתחילה ייחד סיר מיוחד עבור בישולים מאכלים אלו ובזה ירוויח רווח נוסף וכמו שיבואר לקמן בעניין 'שמא יבוא לאוכלו'.

דיון זה שייך גם לגבי זהות הכלים שנאכל בהם את הקטניות בשבת עצמה[יח].

אמנם נראה שאם השנה שלאחר מכן היא שנה מעוברת[יט], יש מקום לסמוך יותר על דברי הכף החיים להלכה ולמעשה מאחר וניתן לצרף גם את שיטתו המפורסמת של 'החכם צבי'[כ] שטעם הבלוע בכלים נעלם לגמרי לאחר י"ב חודש (אמנם בשנה זו תשפ"ב אין זה שייך מאחר ושנת תשפ"ג אינה מעוברת).

שמא יבוא לאוכלו

יש מהפוסקים שכתבו שיש לחוש בעניין זה שמא יבוא לאכול מהמאכלים תוך כדי הבישול ויכשל באכילת קטניות בפסח, ואע"פ שאין אנו גוזרים גזרות מדעתנו, ובפרט בקטניות שאינם אסורים באכילה מהתורה אלא שנהגו כן, מכל מקום אין זה בגדר 'גזירה' אלא בגדר אזהרה לחשש המסתבר והמצוי, ולכן יש לו לעשות 'היכר' למנוע חשש זה, ואם מבשל בכלים מיוחדים הוי שפיר היכר לעניין זה, ואם מבשל בכלי פסח הרגילים יעשה 'היכר' אחר[כא].

שאלת ה'עירוב תבשילין'

הנה לכאורה מאחר ועל ידי עשיית 'עירוב תבשילין' מותר לבשל ולהכין מיו"ט לשבת, אם כן נוכל גם לבשל מאכלים אלו גם בחג עצמו.

אולם אין הדבר פשוט להיתר משום שלדעת הרבה ראשונים העירוב תבשילין מבוסס על סברת 'הואיל ואי מקלעו אורחים חזו

ליה' כלומר - שאם יבואו אורחים במהלך החג, האוכל הזה שאנו מבשלים עבור השבת יהיה ראוי לאורחים עוד במהלך החג ונמצא שאין זה בישול לצורך השבת אלא לצורך החג, ולכן אין איסור מהתורה לבשל מיו"ט לשבת, אך חכמים אסרו לבשל מיו"ט לשבת, וכדי להתיר איסור דרבנן זה אנו עושים עירוב תבשילין.

ומשום כך כתב המשנה ברורה[כב] שיש להקפיד להכין את המאכלים בחג עבור השבת בעוד היום הגדול שיהיו אכן ראויים לאכילה כבר בחג עצמו.

אם כן נמצא שמאחר ובמהלך שביעי של פסח אין אנו ואורחינו יכולים לאכול ממאכלים אלו, אין בכוחו של העירוב תבשילין להתיר בישולים אלו מיו"ט לשבת, ועניין זה מבואר בדברי רבותינו החתם סופר ורבי עקיבא איגר לגבי בישול פירות יבשים בשביעי של פסח ויבואר בהערה[כג].

אולם אין ימינו כימי החתם סופר והרבי עקיבא איגר, שבימינו ניתן למצוא בעיר אחת ובשכונה אחת ואף בקהילה אחת, אוכלי קטניות, ושאינם אוכלים קטניות, אשכנזים וספרדים, אשר נוהגים מנהגים שונים מעדות שונות, ולכן אף אם אנו איננו אוכלים קטניות במהלך הפסח, מכל מקום ייתכן ויבואו אורחים אשר כן אוכלים קטניות ונמצא שהיתר 'עירוב התבשילין' יציב וקיים, מה שאין כן בימי החת"ס והרעק"א שלא היה ניתן למצוא בכל המחוז אוכלי פירות יבשים בפסח (לבד מחולים הזקוקים לכך).

אמנם ראיתי שיש המפקפקים בהנ"ל וכותבים[כד] שהיתר הבישול ביום טוב מבוסס על האפשרות של המבשל לאכול בעצמו מהמאכלים המתבשלים, ובאופן שהמבשל עצמו אינו יכול לאכול ממאכלים אלו, אינו רשאי לבשלם עבור השבת, ומביאים ראיה לדבריהם מפסק הרמ"א[כה] שמי שמתענה ביו"ט אינו רשאי לבשל עבור אחרים ואינו רשאי לבשל עבור השבת (אף אם עשה עירוב תבשילין) הרי שההיתר מבוסס בראש ובראשונה על האפשרות של המבשל עצמו לאכול מאכלים אלו, ומאחר שבני אשכנז אינם אוכלים קטניות בפסח, אם כן הם אינם רשאים לבשל קטניות בשביעי של פסח עבור השבת.

אך לדינא נראה שאין זה נכון להלכה, והן אמת שאכן בדברי הרב פעלים[כו] (הבן איש חי) מבואר כך, ולכן פסק להלכה[כז] שמי שאכל ביום טוב מאכל בשרי אינו רשאי לבשל מאכל חלבי אף עבור אחרים אם אין מספיק זמן ביום שיעבור זמן ההמתנה שהוא נוהג בין בשר לחלב, מכל מקום לדינא יש מקום לחלוק על כך מחמת ב' טעמים:

א. הנה פסק הרמ"א מקורו בדברי מהר"י וויל[כח] והמעיין בפנים ימצא ב' טעמים לפסק זה:

א' שאחר שאינו מבשל לעצמו אינו יכול לבשל גם עבור אחרים.

ב' אחר שמתענה ביו"ט ומקיים 'כולו לה' אינו רשאי להתבטל מלימוד ואמירת תחינות ולהתעסק בבישול[כט].

והנה נידון דידן הוא נפ"מ בין הטעמים השונים, שמי שאינו מתענה ביו"ט אלא רק אינו אוכל מאכל מסוים לא שייך בו הטעם הב'[ל], ואכן מצאנו רבים מהפוסקים שנוקטים שעל אף שמי שמתענה ביו"ט אינו רשאי לבשל, מכל מקום אם אינו אוכל מאכל מסוים כן רשאי לבשלו ודלא כשו"ת רב פעלים דלעיל[לא].

ב. יש חולקים על עצם דינו של הרמ"א כמבואר במשנה ברורה[לב] ונוקטים שגם למי שמתענה מותר לבשל ביו"ט לצורך אחרים או לצורך עצמו עבור השבת על סמך העירוב תבשילין.

וא"כ יש לנו ספק ספיקא להקל, ספק שמא הלכה כחולקים על עצם דינו של הרמ"א ואף אם תמצי לומר כרמ"א, שמא אין הלכה כהבנת הרב פעלים, ובפרט שיש אומרים שכל דינו של הרמ"א הוא רק מדרבנן[לג], אבל מדאורייתא מותרת מלאכת אוכל נפש ביו"ט גם למי שמתענה[לד].

ולכן יש להתיר אף לבני אשכנז לבשל קטניות בשביעי של פסח עבור השבת (בתנאי שערכו עירוב תבשילין) ויעשו זאת בכלים מיוחדים לכך, או שיעשו היכר אחר וכמבואר לעיל.

אמנם שמעתי בשם הגרמ"ש קליין שליט"א לפקפק בהיתר זה, מאחר וגם אם מצוי שבני ספרד יבואו אליך כאורחים, מכל מקום אינם רשאים לאכול אצלך בבית קטניות כדין ההולך ממקום למקום שיש לו לנהוג את חומרי המקום שלא יבואו לידי מחלוקת, ואם כן נפל היתרא בבירא (והגר"נ נוסבוים שליט"א העיר על כך שיכולים בני ספרד לקחת את מאכלי הקטניות לאכול אצלם בבית, אבל גם זה צ"ע שהיא גופא ג"כ גורם למח' שסו"ס הם מבינים שהם נוהגים היתר בדבר), אמנם לענ"ד מאחר וכולם יודעים שבני ספרד אוכלים קטניות בפסח אין זה נחשב גורם למחלוקת וכן מבואר ב'כף החיים' לגבי הבדלי מנהגים בין ספרדים לאשכנזים בפסח ובמקום אחר הארכתי בכך, וממילא ההיתר במקומו עומד.

בישול 'שרויה'

אמנם על זאת לא נשאלתי, אך מכל מקום להשלמת היריעה אכתוב גם נידון זה האם מותר לבשל מאכלי 'שרויה' בשביעי של פסח עבור השבת[לה] על סמך 'עירוב התבשילין' (והוא שייך גם עבור בני חו"ל השומרים יו"ט שני של גלויות אחר שנהגו כן לאכול 'שרויה' באחרון של פסח) ויש לדון בזה מצד ב' נידונים:

ג. האם אותם אלו שנוהגים לא לאכול 'שרויה' נוהגים רק לא לאכול 'שרויה' או גם לא לבשל 'שרויה'?

ד. האם מאכלי 'שרויה' מבחינתם הם 'מוקצה'.

ונחל בנידון א' - הנה כידוע המנהג לא לאכול 'שרויה' נובע מחמת החשש שמא יש מעט קמח שלא נאפה היטב וכעת על ידי המגע עם המים הוא יחמיץ ונמצאנו נכשלים באיסור אכילת חמץ בפסח.

ואם כן יש לומר שאחר שחמץ בפסח אסור לא רק באכילה אלא גם ב'בל יראה ובל ימצא', אם כן יש להקפיד (למי שאכן מקפיד על 'שרויה') לא רק על עצם האכילה אלא גם על עצם הבישול (או המגע עם המים) ואכן מצאנו למי שכתב כן[לו], אך פשטות הפוסקים שדנו בכך משמע שהקפידא היא רק על האכילה, ולא על עצם הבישול, ולכן יש להתיר לבשל 'שרויה' בשביעי של פסח על סמך 'עירוב התבשילין' הואיל ומצויים בכל מקום 'אוכלי שרויה' וכדלעיל לגבי שאלת בישול הקטניות.

נידון ב' - אלא שיש לדון האם מאכלי 'שרויה' נחשבים מוקצה עבור מי שנוהג שלא לאוכלם, ולעיל התבאר לגבי 'קטניות' שאין הן נחשבות למוקצה ואין זה דומה ל'בגדי עניים', אולם לגבי 'שרויה' יותר יש לומר שאחר ולא מדובר כאן על שינוי מנהגים בין העדות השונות, אלא חשש חימוץ, הוי 'גריעותא' ודמי טפי לבגדי עניים, אולם כבר כתב החזון איש שאחר שמנהג זה (אי אכילת שרויה) אינו אלא חומרא בעלמא[לז], והראיה שגם אלו שאינם אוכלים 'שרויה' במהלך ימי הפסח, מכל מקום ב'אחרון של פסח' (יו"ט שני של שביעי של פסח) הם כן נוהגים לאכול 'שרויה', מוכח שאינו מעיקר הדין אלא כחומרא ודומה למי שנדר נדר לא לאכול מאכל מסוים

שאינו נחשב עבורו למוקצה.

ולכן יש להתיר לבשל 'שרויה' בשביעי של פסח עבור השבת שלאחר כן, אלא שגם בזה יש לדון האם אין לחוש 'שמא יבוא לאכלו' במהלך הבישול, וכן לדון בזהות הסיר והכלים שנשתמש בהם לבישול מאכל זה, וראיתי מנהגים שונים באשר לאכילת 'שרויה' באחרון של פסח, האם צריך לייחד לזה כלים מיוחדים או לא, והא בהא תליא, ויש לדעת שהיכא שלאחר שנה כגון זו השנה היא שנה מעוברת יש להקל טפי גם למחמירים, מאחר ויש לצרף את שיטת ה'חכם צבי' וכמבואר לעיל (אך השנה שנת תשפ"ב אין זה שייך) ובאשר לחשש 'שמא יבוא לאוכלו' הנה אם משתמש בכלים מיוחדים הרוויח גם חשש זה, ואם לאו, יעשה היכר אחר וכמבואר לעיל[לח].

א - סימן ש"ח ס"ק ס"ג ועיין שו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן פ"א ושו"ת שבט הלוי חלק א' סימן ס"ב אות ג' ופס"ת סימן ש"א אות ס"ב.

ב - ואף שברמ"א סימן ש"י סעיף ב' איתא שאין 'מוקצה' בדבר השייך לגוי, מ"מ זה דווקא בדברים שנחשבים מוקצה מחמת חוסר הכנה וכדו', אבל דברים שיש בהם איסור עצמי כגון חמץ בפסח אין זה שייך - לו"ח לא"י לגרימ"ט טיקוצ'ינסקי זצ"ל, ועיין פס"ת סימן ש"י אות ד'.

ג - תוס' סוכה דף י' ע"ב ד"ה 'עד מוצאי יו"ט האחרון של חג' ורא"ש שם פרק ד' סימן ד' וה', וכן הוא להלכה בשו"ע או"ח סימן תרס"ה ובבה"ל שם ד"ה 'אתרוג בשביעי', ובביאור הדבר ראה פסקי תשובות סימן ש"י אות י'.

ד - הן אמת שאין זה פשוט לדינא ויש מחמירים בדבר, ועיין בב"י סימן תרס"ה תי' הר"ן לקושיית הראשונים הנ"ל (לעיל הערה ג') ולפי תי' אין מקור ליסוד זה (דל"א מיגו דאיתקצאי מחמת היום שעבר) ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ל"ג ושו"ת מנחת שלמה תנינא סימן י"ז, ובספר פסקי תשובות סימן תרס"ה הערה 2, וסימן תקכ"ז הערה 37 ובעיקר בסימן ש"י אות י' ובהערות שם כל המ"מ מהאחרונים בעניין זה, ועיין גם בלוח לא"י של הרב הגרימ"ט זצ"ל, אך וודאי שהמקל יש לו על מה לסמוך, דכן מבואר בשו"ת רעק"א סוף סימן ה' (ומביא ראיה מזמן שקידשו עפ"י הראיה ומשכחת לה שבת לאחר יוה"כ א"כ יהיו כל המאכלים מוקצה בשבת זו) וכן הוא בחזו"א או"ח סימן מ"ט אות ט"ו (לגבי שרויה) וכן הוא בספר ארחות שבת חלק ב' פרק י"ט אות שע"ז ועיין בהערה שם (תקנ"ב)

ה - לוח לארץ ישראל, ארחות שבת שם הערה תקנ"א, ועוד.

ו - ועושים זאת בעיקר בשביל שניתן יהיה להשתמש בתרופות במהלך הפסח במקום הצורך.

ז - וז"ל שו"ת יחוה דעת חלק ב' סימן ס"ד וז"ל 'ובהיות שבשטר מכירת החמץ לגוי נכתב במפורש, שהגוי מרשה למוכרי החמץ לקחת אחר הפסח מהחמץ שנמכר מאליו, וישלמו לו אחר כך מחיר החמץ, אין לחוש בזה גם משום גזל הגוי שהוא אסור, כמבואר בחשן משפט (סימן שמח סעיף ב, וסימן שנט סעיף א). ולכן מותר ליטול ולאכול מן החמץ הנמכר לגוי בשבת שאחר שביעי של פסח, ואין לחוש בזה כלל' וכן הוא בחזון עובדיה על פסח הלכות מוצרי מזון הכשרים לפסח סעיף כ"א (עמ' קכ"ג בדפי הספר), וכן כתב בספר 'ארחות שבת' שם שאם אכן התנו עם הנכרי תנאי זה אין לחוש משום כך, וע"ע בשו"ע הרב קונטרס אחרון סימן ת"מ הערה י"א.

ח - כן דעת הגר"א וייס שליט"א שעל ידי כך אנו הופכים את המכירה ללעג וקלס (מתוך שיעורי הגר"א וייס שליט"א) וכן אמר לי סבי הרב עקיבא הכרמי שליט"א (זצ"ל), וכן הוא בלוח ההלכות והמנהגים (זלזניק) בשם הגר"נ קופשיץ שליט"א.

ט - ובפרט לפי מה שנתבאר לעיל הערה ד' שאין זה פשוט שאין אנו אומרים 'מיגו דאיתקצאי וכו' מחמת היום שעבר'.

י - עיין סימן ש"ח במ"ב ס"ק ק"ע בשם הט"ז וע"ע בחזו"א סימן מ"ג ס"ק כ'.

יא - שם.

יב - אמנם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן כ"ב אות ה' מבואר שיש להכליל את הקטניות במכירת חמץ, אבל ברמ"א סימן תנ"ג בשם תה"ד מבואר שמותר להשהות מיני קטניות בבית.

יג - ויכול להיות מצוי כאשר רוצים לבשל 'ארבעס' (חומוס) עבור 'שלום זכר' שיתקיים בליל שבת זו.

יד - אחר שכבר הסקנו לעיל שאין הקטניות נחשבות כ'מוקצה' (וכאשר מבשל קטניות בשש"פ אין זה נידון של 'מיגו דאיתקצאי' אלא נידון של מוקצה ממש, אך כאמור כבר הסקנו שאין להחשיב את הקטניות ל'מוקצה')

טו - סימן תנ"ג ס"ק כ"ז.

טז - והביא שם דעות גם לגבי 'בן יומו' עיין שם וע"ע שו"ת יחוה דעת ח"ה סימן ל"ב.

יז - או"ח סימן רמ"א.

יח - בשבת עצמה כבר נוכל להשתמש בכלי החמץ אבל כמובן שזו טרחה גדולה בשבת עצמה להחליף את כל מערכת הכלים ואין זה מתאים שבשבת נעשה זאת (עיין רמב"ם מהלכות שבת פרק כ"ד הלכה י"א) אך להוציא כמות קטנה מכלי החמץ אין בזה איסור, ולהשתמש בכלי הפסח אנו נכנסים לאותו דיון שכתבתי לעיל לגבי הסירים שמבשלים בהם את הקטניות (אם אנו אוכלים את הקטניות בעודם חמים, אמנם בנידון זה יש לצרף שאין זה בליעה ע"י בישול אלא ע"י עירוי או ע"י כלי שני) וכלים חד פעמיים זה פתרון טוב.

יט - כגון שנת תשע"ט אשר היא הייתה שנה מעוברת ובשנה שלפניה שנת תשע"ח שביעי של פסח חל ביום ששי.

כ - שו"ת חכם צבי סימן ע"ה מובא בשערי תשובה ריש סימן תנ"א ועיין ספר 'פסקי תשובות' סימן תנ"א אות ח'.

כא - על פי שיעורי הגר"א וייס שליט"א, וע"ע שו"ת הלכות קטנות ח"א סימן קי"א, ושו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ל"ג.

כב - סימן תקכ"ז ס"ק ג'.

כג - בשו"ת חתם סופר או"ח סימן ע"ט כתב שנשאל איזה שנים ממו"ח הגאון רבי עקיבא איגר, אודות מה שנוהגים בפוזנא לאכול פירות יבשים ביו"ט אחרון של פסח (שמיני של פסח בחו"ל) אך בפסח עצמו לא נוהגים לאכלם (עיין רמ"א סימן תס"ז סעיף ח') האם מותר לבשלם ביו"ט שביעי של פסח עבור שמיני של פסח שחל בשבת, ע"י עירוב התבשילין, ודעת הרעק"א הייתה להתיר שהרי שאע"פ שאין נוהגים לאכול פירות יבשים בפסח מ"מ מתירים זאת לחולה שאין בו סכנה, ולכן י"ל 'הואיל וחזי לחולה שאין בו סכנה' (עיין תוס' פסחים מ"ו ע"ב ד"ה 'רבה אמר אינו לוקה' שהקשה דאי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה, ותירץ שחולה שיש בו סכנה לא שכיח כלל ולכן לא אמרינן הואיל, ועפ"ז רצה לומר הרעק"א שמאחר וחולה שאין בו סכנה הוא כן שכיח - יש להתיר) והחת"ס כתב שאינו מודה לרעק"א דנהי שחולה שאין בו סכנה הוא שכיח, אבל אין זה שכיח שאותו חולה יהיה צריך דווקא לפירות יבשים.

כד - עיין מ"מ בפסקי תשובות סימן תקכ"ז אות כ'.

כה - סימן תקכ"ז סעיף כ'.

כו - חלק ג' אורח חיים סימן ל'.

כז - בן איש חי שנה ראשונה פרשת צו אות מ"א.

כח - חידושי דינים והלכות ממהר"י וויל אות נ"ה ואות נ"ו.

כט - הנה בלשון המהר"י וויל היה מקום לומר שלא כתב זאת כטעם נוסף לפסק זה אלא כאגב אורחא, אולם במחצית השקל על מג"א ס"ק כ"ב (סימן תקכ"ז) מבואר שהבין שהוא טעם נוסף עיין שם.

ל - וגם לפי הטעם הראשון יש לעיין ואינו מוכרח ודו"ק.

לא - מדברי החת"ס והרעק"א המובאים לעיל משמע שלא סברו לאסור מטעם זה אלא נח' רק האם ראוי לאורחים או לא, והוא נידון רק בהיתר העירוב תבשילין אבל לא בעצם הבישול ביו"ט, וע"כ שנקטו שמי שאינו מתענה ביו"ט ראשי לבשל עבור אחרים מאכל שהוא עצמו אינו ראשי לאוכלו, וכל דברי הרמ"א שייכים רק במי שמתענה ולא אוכל כלל, ועיין גם בשמירת שבת כהלכתה פרק ב' הערה א' ועוד מ"מ המובאים בספר פסקי תשובות סימן תקכ"ז הערה 86.

לב - סימן תקכ"ז ס"ק ס"ה ועיין שם בשער הציון אות צ"ו.

לג - המחצית השקל על מג"א ס"ק כ"ב כתב שהוא דאורייתא, אך הא"ר (סימן תקצ"ז ס"ק ד') כתב שהוא דרבנן וכן כתב הבית מאיר כאן ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ל"ג.

לד - ויש לציין כאן לשו"ת 'צפנת פענח' (וורשא) סימן ב' לגאון הרוגצ'ובר שדן במי שבישל ביו"ט שחל בשבת אם מחוייב גם משום יו"ט עיי"ש, ושמעתי מהגרש"א שטרן שליט"א שיש לתלות שאלה זו במח' הראשונים האם מלאכת אוכל נפש ביו"ט היא 'הותרה' או 'דחויה'.

לה - וידוע המנהג להקפיד כן לאכול 'שרויה' ביו"ט אחרון של פסח (בחו"ל) ועיין בזה ספר פסקי תשובות סימן תנ"ח אות ז'.

לו - שו"ת קנין תורה ח"ב סימן פ"ז (ועיי"ש לגבי הכנת קניידלך עם מי פירות)

לז - ובאמת יש להסתפק באופן שיש חולה הנזקק לאכול בפסח 'שרויה' או 'קטניות' מה עדיף טפי לתת לו (בבחינת 'מאכילים אותו הקל הקל תחילה') שמצד אחד בקטניות הברורות היטב אין חשש של אכילת חמץ ואנו נמנעים מלאוכלם רק משום דילמא אתי לאחלופי, ואילו בשרויה עד כמה שחוששים, החשש הוא לאכילת חמץ ממש, אך מאידך 'שרויה' הוא רק בגדר 'חומרא' ואילו אי אכילת קטניות הוא מנהג חשוב שמובא ברמ"א וכתב המהרי"ל (מנהגים הלכות מאכלות אסורות בפסח) על מנהג זה 'דכל דגזרו רבנן העובר עליו חייב מיתה ועובר על לא תסור מן הדבר אשר יורוך', ולמעשה נראה שיותר קשה להתיר 'קטניות' מלהתיר 'שרויה' ומהטעם המבואר לעיל.

לח - מ"מ לענין אכילת שרויה באחרון של פסח ובישולו בשש"פ עיין בפסקי תשובות סימן תקכ"ז אות כ' ובהערה 57, ועיין גם בפס"ת לסימן תנ"ח אות ה'.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

וביום השמיני יקח

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי הכ"מ, רות ב"ר חיים יהודה ע"ה

לאחר שהמצורע נרפא מצרעתו, מזה עליו הכהן ומטהרו בכך - להיכנס למחנה ישראל. המצורע מביא עמו שתי צפורים חיות - יחד עם אגודת אזוב, עץ ארז ושני תולעת. ולאחר שחיטת הצפור האחת, מזה עליו הכהן מדמה באגודת האזוב. ומצרפים לה גם עץ ארז, ושני תולעת. לרמז למצורע הגאוותן כארז, שישפיל עצמו כתולעת השני הקטנה[1].

אך מכיוון שאנו עוסקים בטהרתו, מה לנו להזכיר את חטאו. די היה לנו להביא שני תולעת, ובכך לרמוז לו שעליו להשפיל עצמו. אלא שדווקא בדרך הזו, ניתן להראות למצורע מהי דרך האמת. שכן עצם הגאווה, יש לה מקום - ויגבה לבו בדרכי ה'. אך כל זאת רק עם עושה כמעשה דוד המלך, שהיה רך כתולעת - בפני מפיבושת רבו[2].

יחד עם זאת, המצורע אסור בקדשים. ורק לאחר שבוע של הפנמה - כפרישת כהן גדול מביתו טרם יום הכיפורים. נשלמת טהרת המצורע, בהבאת קורבנותיו לטהרה.

וכאן החמירה עמו התורה - הגם שקורבנו בכלל 'עולה ויורד', הבא כפי מצבו הכלכלי. שכן על אף שהמצורע העני לא מביא שני כבשים לחטאת ועולה, הוא עדיין מביא את כבש האשם. ויחד עמו באים גם שתי צפורים - לחטאת ולעולה, וכן עשרון סולת בלול בשמן[3]. ולמעשה המצורע העני, מביא את כלל סוגי הקורבן - זבח, עוף ומנחה.

התורה החמירה עם המצורע העני, ואף יותר מהמצורע העשיר. וזאת משום - מה לו ולגאוותו? הן עני הוא - ומדוע זה לא שמר לשונו, ואף סכסך בין איש לרעהו. ולכן התורה מכריחה את המצורע העני, למצוא כדי 'דמי כבש האשם' - שאינו פחות משתי סלעים[4]. ועל קורבן האשם עליו להוסיף, גם את שתי התורים ולוג השמן. תחת מה שהגביה עצמו על חברו, יביא כעת כבש לאשם. שזה בא לו כנגד מה שנחשבו ישראל - כ'שה פזורה'[5]. שיבוא 'שה הכבשים' ויכפר, על מה שפיזר את חברו המשול כ'שה'.

ועל כן עיקר טהרת המצורע - תלויה בהבאת כבש האשם, והזאת דמו על המצורע המיטהר. וביחד עמו באים החטאת כ'כפרה', והעולה כ'ריצוי' - בטרם יוכל לשוב ולהיכנס אף למחנה שכינה שבבית המקדש.

אך אין הטהרה שלמה - בלא תוספת לוג השמן, הניתן על מקום דם האשם[6]. כ'שמן הטוב', היורד על זקן אהרון - שהשכין שלום בין איש לאחיו. וכך אומרת התורה למצורע המיטהר, שעליו לאמץ מעתה את דרכו של אהרון - כאוהב שלום ורודף שלום.

דם האשם ולוג השמן - נתנו תחילה על כפי הכהן. שכן הוא מבני בניו של אהרון הכהן, ויש ביכולתו לחנך את המצורע המיטהר. ומתוך כפו של הכהן - ניתנים הדם והשמן בשלושה מקומות בגופו של המצורע. **על תנוך אוזנו** - כנגד שמיעת והשמעת לשון הרע, שהביאה את הצרעת על המצורע. **על בהן ידו** - כנגד מה שהכווין בידיו, והרע לחבירו. **ועל בהן רגלו** - כנגד מה שרץ ברגליו להרע לחבירו.

הדם והשמן לא ניתנו על האוזן עצמה, היד והרגל - כי אם בחלקים הנפרדים מהם. **תנוך האוזן**, המקיף את האוזן מבחוץ[7]. **ובהנות היד והרגל**, הנפרדים משאר ארבע האצבעות. אך יחד עם זאת, הם חלק בלתי נפרד מהאוזן, היד והרגל.

כך גם על המצורע להבין מכאן ואילך, שכל ישראל אחים הם. ואף אלו הנראים בעיניו כמי שלא קשורים עמו - כולנו בני איש אחד נחנו.

את התורה הזו[8] יכול לקלוט המצורע, רק לאחר שבעת ימי טהרה. בהם אמנם הוא מותר להיכנס למחנה ישראל, אך נאסר הוא אף על אשתו[9]. כדי שיוכל להפנים את עונשו עד כה, ומתוך כך - יבוא לפתח אוהל מועד, ביום השמיני לטהרתו. ושם תושלם כפרתו יחד עם תיקונו השלם.

בשנה זו אנו קוראים את פרשת מצורע, ב'שבת הגדול'. כהכנה לקראת ימי הפסח, הבאים עלינו לטובה ולחיים. וכשם שלומד המצורע המיטהר - שכל ישראל אחים הם, כך אנו לומדים כל שנה בליל הסדר. בו כל הבנים, מסבים יחדיו לשולחן אחד. וגם אלו הנחזים בעיננו כנמצאים מבחוץ, נספרים הם על גב היד[10] - וכולם בכלל ישראל המה.

ואף הממזרים שבנו[11], בא אליהו ומטהר בעשיית שלום בעולם[12].

"הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרם[13]". נטל יעקב מאליהו את הו', היא כנגד האצבע השישית. כדי לקחת ערבון, שיחזיר אליהו את בניו חזרה[14]. גם אלו שיצאו מחוץ למחנה. שלולי כן תוכֵּה הארץ ותוחרם, אם אין כל ישראל חוזרים למקומם. ולכן אנו שבים ומכריזים - והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, בעשיית השלום בעולם[15].

כשלב האבות יפעם בלב הבנים, ולב הבנים יחיה את לב האבות בכך. כשיזכרו כולם את תורת משה, חוקיה ומצוותיה - שנתנו לנו בהר חורב[16]. ואילו האומות חרוב יחרבו[17], אם אין הם משעבדים עצמם לישראל.

שבת שלפני הפסח נקראת 'שבת הגדול' מפני הנס שנעשה בו[19]. וכימי צאתנו ממצרים, מראנו נפלאות.

1 - **ועץ ארז** לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזוב מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב - רש"י ויקרא יד, ד
2 - ברכות ד.
3 - ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן. ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד עלה - ויקרא שם, כא- כב
4 - כריתות כו:
5 - ירמיהו נ, יז
6 - ונתן הכהן מן השמן אשר על כפו על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית על מקום דם האשם - ויקרא שם, כח
7 - **תנוך** גדר אמצעי שבאוזן - רש"י שם, יד
8 - זאת תורת אשר בו נגע צרעת - ויקרא שם, לב
9 - **וישב מחוץ לאהלו** (ת"כ חולין קמא) מלמד שאסור בתשמיש המטה - רש"י שם, ח
10 - אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שנספרת ע"ג היד - שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא קתני מתני' דחשיב אבר - בכורות מה. וברש"י ד"ה ובנספרת
11 - תניא א"ר יהודה מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים

וארבע אמר לו כמותך ירבה בישראל אמר לו ר' יוסי משם ראיה כך אמר לו כמותך יתמעטו ממזירי ונתיני מישראל. כל ממזרים שבישראל יהיו כמותך ויהיו ניכרין שמטפה פסולה הן ולא ידבקו בהן- שם, מה: וברש"י

12 - וחכמים אומרים, לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם - עדויות ח, ז

13 - מלאכי ג, כג- כד

14 - **וזכרתי את בריתי יעקוב** בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו, ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו - רש"י ויקרא כו, מב

15 - **על בנים** ע"י בנים, יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום. וכן ולב בנים על אבותם, כך שמעתי משמו של ר' מנחם. ורבותינו דרשוהו במס' עדיות לשום שלום בעולם - רש"י, שם

16 - זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים - מלאכי ג, כב

17 - כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגוים חרב יחרבו - ישעיה ס, יב

18 - טושו"ע או"ח, סי' תל

סיפור לשבת

שווים של שתי דקות

ה"שאגת אריה" זצ"ל היה מחמיר שלא לאכול 'חדש' אף לא בחוץ לארץ. בהיותו עני מרוד, הסתובב מעיר לעיר ומבית לבית, וישב ולמד במקום שנתנו לו רשות לדור. מכיוון שלא היו לו ספרים, היה מבקש מבעל הבית שאירח אותו להשתמש בספריו, וכך ישב ולמד, פעם כאן ופעם שם. בכל מסעותיו נטל עמו גריסים ללא חשש איסור 'חדש', ואף סיר קטן, משום שלא רצה לאכול מאכל שבושל בסיר שבישלו בו גריסים או חיטים של 'חדש'. כשרצה לאכול, ביקש מבעלת הבית שתיטול מגריסיו ותבשל אותם בסירו. פעם ישב ה"שאגת אריה" ולמד בשקיעות אדירה. בעלת הבית הביאה לו את הסיר עם הגריסים, והוא, בלי כונה הזיז את הגמרא, והסיר נפל ונשפך על הרצפה. אי אפשר היה להאשים אותו, גם משום שהיה שקוע מאד בלימוד, וגם משום שבאותם הימים הגמרות היו גדולות מאד ותפסו חצי שולחן, כך שכל תזוזה קלה עלולה הייתה לגרום להתהפכותו של הסיר. אך בעלת הבית לא הייתה סבלנית במיוחד, והתחילה לצעק עליו: "אני לא מבינה אותך! בקשת להיכנס הביתה - נתתי לך להיכנס. ביקשת שאכין לך אוכל - הכנתי לך. למה אתה מלכלך לי את המפה ואת הרצפה???" ה"שאגת אריה" הרגיש מאד שלא בנוח. הוא עצר את לימודו, ובמשך שתי דקות התנצל בפניה, ביקש את סליחתה ואף הביע נכונות לנקות את הרצפה. אך האישה סירבה שהוא ינקה. או אז אמר ה"שאגת אריה": "היום אני הופך לעשיר! עד היום יכול הייתי להישאר עני, משום שהעניות לא הפריעה לי. למדתי ללא הפסק למרות העניות. אך אם העניות גורמת לי לביטול תורה של שתי דקות, כפי שאירע היום - לא ייתכן שאמשיך להיות עני". ואכן, באותו יום הגיעה אליו משלחת חשובה מהעיר מץ, ובקשה ממנו לכהן כרב העיר. והנה בהגיעו לעיר ראה ה"שאגת אריה" את ראשי הקהל מסתודדים ומתלחשים. הוא התעניין על מה ולמה הם מתלחשים, והללו השיבו: "חשבנו שאנו מביאים לעירנו רב צעיר יחסית, כבן חמישים, שיוכל בעז"ה לכהן ברבנות במשך עשרים שנה. ועתה אנחנו רואים שכבודו זקן, כבן שבעים, ולא יוכל להאריך שנים בתפקידו... קשה לנו להכתיר רב לתקופה קצרה, וכעבור זמן לחפש שוב. נענה ה"שאגת אריה" והשיב להם: "רציתם רב לעשרים שנה? הסירו כל דאגה מלבכם: אני אהיה כאן רב במשך עשרים שנה!" ואכן הם מנו אותו לרב העיר מץ, ופתחו שם ישיבה, בראשה עמד. הוא נפטר כעבור עשרים שנה, בגיל תשעים, כשהוא בריא וצלול בדעתו עד סוף ימיו. רבי יעקב גלינסקי זצ"ל חידד את מוסר ההשכל הנלמד מהספור, וכך אמר: מי נתן ל"שאגת אריה" עשרים שנה של חיים, שנוצלו ללימוד אלפי דפי גמרא ולקיום אלפי מצוות וחסדים?! כל זה כתוצאה מהקפדתו על שתי דקות של ביטול תורה! מי שחושש על שתי דקות של בטול תורה - מקבל עשרים שנה!

(שש באמרתך)

המשך בעמוד הבא...

כשיש מסירות נפש

עדות מכלי ראשון, מפי גיסו של הגר"ח קניבסקי זצ"ל, הגר"י זילברשטיין שליט"א:

"אחד הסיפורים שראיתי במו עיניי אצל גיסי מרן הגר"ח זצ"ל היה בעת שלמדנו ביום ששי בשיעור הקבוע. הרבנית ע"ה פתחה את הדלת ואמרה שנמצאת כאן אישה שבוכה מאוד, והיא מבקשת להציג את שאלתה.

למרות שהגר"ח לא היה מפסיק מלימודו, כששמע שהיא בוכה מאוד, הסכים להכניסה. האישה נכנסה וסיפרה שהיא מטופלת בילדים בלעה"ר, וצריכה ללדת בעז"ה ילד נוסף, אבל הרופאים אומרים לה שבעובר יש מומים רבים, בחלקים שונים של גופו, והוא לא יחיה זמן רב. הדרך היחידה שניצל יהיה להצילו היא באמצעות ניתוח, אבל הניתוח הזה בעצמו הוא מסוכן מאוד, והילד עלול למות מכך. האישה שאלה מה עליה לעשות.

שקע הגר"ח בהרהורים, ובינתיים הצעתי למשתתפי השיעור לומר כמה פרקי תהלים. כשסיימנו, פתח גיסי ואמר לאשה: במקרים רבים מתברר שהרופאים טועים בהערכותיהם ואם אותי שואלים במקרה שלך, אני מציע לא לעשות מאומה. העובר ייצא ללא פגם.

שמעה האשה ואורו עיניה, והיא יצאה מבית מרן הגר"ח בפנים שמחות, לא לפני שמרן זצ"ל ביקש ממנה שכאשר יוולד העובר יבואו להודיע לו.

השיעור גם הסתיים, ובני החבורה יצאו מהחדר אבל אחד מהם שנשאר, פנה אל הגר"ח וביקש סליחה על חציפותו ושאלך על סמך מה קבע הרב שהעובר ייצא ללא פגם, בעוד הרופאים שלהם יידע לא מבוטל ברפואה, קבעו חד משמעית שיש לעובר מומים רבים. הרב לא בירך את האישה רק קבע עובדה שהעובר ייצא ללא פגם.....

הגר"ח לא נפגע כלל מעצם השאלה, והשיב שקביעתו באה בשל מסירות-נפשה של האישה, 'וכאשר יש מסירות נפש, כל הכללים מִ שְׁ תַּ נִ ים, והנהגת העולם אינה נקבעת על פי הכללים הרגילים'. הגר"ח הסביר ואמר, שהאישה שבאה לשאול, ידעה הרי שיש לה בבית ילדים רבים נוספים, בלעה"ר, וידעה שיהיה לה מאוד קשה לטפל בתינוק שייוולד עם הרבה מומים רח"ל, והיא לא תוכל להתמסר אליו, ולמרות הכול הסכימה בדעתה שלא לעשות מאומה, עד שתיווצץ בדעת-תורה ותשמע כיצד לפעול. כאשר יש מסירות נפש למען השם יתברך, כל הכללים הרגילים משתנים, ולכן אפשר היה להבטיח לה שהעובר ייצא בשלום. כמעט מיותר יהיה לציין שלא עברו כמה שעות ובאו להודיע שהעובר יצא שלם ומושלם, ללא כל מום.

[מתוך קול ברמה]

שביבים / שאול שיף

סיפורי "שבת הגדול"

/ הרב ישראל ליוש שליט"א

כאשר היה רבי צבי הירש ברלינר זצ"ל רב במאנהיים, שנה אחת לא מסר דרשה בשבת הגדול. שאלו אותו ה'בעלי בתים' מפני מה הוא מבטל מנהג כה חשוב המקובל בכל קהילות ישראל?

השיב: חז"ל אומרים 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום', ולכאורה תמוה מהי כפילות הלשון 'שואלין ודורשין'? אלא, כוונת חז"ל: אימתי דורשין בהלכות הפסח? - כששואלין! במקום שהבעלי בתים מתעניינים בהלכות הפסח, הגעלת כלים, הלכות מצה וכו'. אבל כאן בקהילתנו רואה אני שאין לכם שאלות בהלכות הפסח, כנראה כולכם כבר יודעים להורות היתר לעצמכם, ולכן אינכם מטריחים את הרב. אם כן, בעיר כזאת, פטור הרב גם מלדרוש 'דרשת שבת הגדול...'

דרשת שבת הגדול שכאילו נאמרה

היו שנים בהן לא נשא הגה"ק רבי יואל טייטלבוים מסאטמאר זצ"ל דרשה בשבת הגדול. היו אלו שנות המלחמה, בהן נרדף האדמו"ר ע"י הנאצים ימ"ש, וצרות ומכאובים רבים עברו עליו. פעם אחת בעת אמירת 'הגדה של פסח' כשאמר 'ויענונו כמה שנאמר...' סיפר האדמו"ר, כי היה רב אחד שרק מעט אנשים הופיעו ל'דרשת שבת הגדול' שלו. כשנעמד אותו רב לשאת את הדרשה אמר: כתוב בהגדה 'במתי מעט כמה שנאמר...' א"כ, מאחר שאנחנו רק 'מתי מעט' ואין לפני מי לדרוש, נסתפק ונצא ידי חובה 'כמה שנאמר' - כאילו אמרתי דרשה, וירד ולא נשא את הדרשה. אף אנו נמליץ ונאמר

- אמר הרבי מסאטמאר - על השנים שבהן לא זכיתי לומר 'דרשת שבת הגדול' מחמת הצרות שעברו עלי: 'ויענונו' - מחמת העינויים והצרות שעברנו, 'כמה שנאמר' - יהא נחשב כאילו נאמרה דרשתי...

דרשת שבת הגדול שזעזעה את סלוצק

קהילת סלוצק הצטיינה בימים ההם בצורבים יראים ושלמים שנזהרו בקלה כבחמורה, אך זרועות ההשכלה, שכילתה רבים מבני התורה, הגיעו גם לקהילה חשובה זו, והיו מבני עשירי הקהילה ששלחו את בניהם ללימודים בגימנסיה העירונית. הנהלת הגימנסיה שילבה זרועות עם ראשי ההשכלה, וכדי להקל על היהודים את השתלבותם באקדמיה, הגמישה עבורם את התנאים ופטרה אותם מלימודים בשבת. אך אט אט הוחמרו עליהם הכללים. בתחילה חייבו אותם להתייצב בגימנסיה בשבתות ופטרו אותם רק מכתיבה, וכעבור שנים מעטות גם הקלה זו התבטלה, והתלמידים היהודים חויבו אף לכתוב בשבת.

בביקורו הראשון של מרן הבית הלוי זצ"ל בסלוצק, כבר שמע שאחדים מראשי הקהילה הנכבדים שולחים את בניהם ללימודים בגימנסיה. ידיעה זו גרמה לו צער רב, וצערו גדל שבעתיים כאשר שמע שאינם מדירים רגליהם מהגימנסיה גם בשבת, והגדילו עוונם גם בכתיבה בשבת. אולם הוא החליט שלא יעשה דבר עד שיקבע את מושבו בסלוצק.

בראש חודש ניסן שנת תרכ"ה הגיע הבית הלוי לסלוצק. העיירה לבשה חג, החנויות נסגרו, בעלי המלאכה והפועלים שבתו מעבודתם, קבלת פנים מרהיבה נערכה לכבודו, והקהילה שמחה מאוד על רבם החדש שקבע את מושבו בעיירה. כבר בימים הראשונים החל לקרוא אליו הורים רבים ששלחו את ילדיהם לגימנסיה וניסה לשכנע אותם להוציא את ילדיהם מהמוסד הקלוקל, אך דבריו נפלו על אוזניים ערלות. חלקם אף התפארו בכך שבנם לומד בגימנסיה, ושיבחו אותם שלמרות הכול הם נשארים יראי שמים, וכי לפני הלימודים הם מתפללים תפילת שחרית, באין מוצא החליט ה'בית הלוי' להקדיש את דרשת שבת הגדול לנושא הכאוב.

וכך מתואר בחוברת 'הדרום' (לח) מפי עד ראיה: "רבי יוסף בער נודע מלבד גדלותו בתורה, לדרשן גדול ומצוין, והעיר סלוצק חיכתה בכיליון עיניים לשמוע את דרשתו הראשונה בשבת הגדול..." עד הראיה ממשיך בתיאורו: "שבת הגדול בצהריים, בית הכנסת הגדול מלא מפה אל פה. אנכי הייתי מן הראשונים, ואתייצב על יד ארון הקודש. הנני רואה יהודי גבה קומה מתעטף בטליתו, זקנו קטן אך פאותיו ארוכות מאד, עיניו גדולות ושחורות ומאירות, לבוש הוא בגד ארוך של משי, עולה אל במת ארון הקודש, נושק בחיבה את הפרוכת, שם פניו אל ההמון הנאסף שעמד ביראת הכבוד ובפיות פתוחים, וקול עצוב ונלבב נשמע... 'המשנה אומרת' - פתח הרב את דרשתו - 'אלמנה ניזונית מנכסי יתומים, אך בגמ' מבואר שאם האלמנה הסיחה דעתה מבעלה להינשא לאחר, שוב אינה ניזונית מן היתומים. משל למה הדבר דומה' - הסביר הרב - 'האלמנה זה עם ישראל שגלה מארצו, כל זמן שזכרו יתברך חקוק בליבנו, זכאית האלמנה - עם ישראל - להתפרנס מאוצרותיו של הקב"ה, אך כיון שפושטת האלמנה את לבוש הקודש שלבשה בהר סיני ומפרנסת עצמה בתורות אחרות וזרות, אזי מפסידה האלמנה את כל זכויותיה...!' "הרב המשיך לייסר את השומעים על דבר הפרצה הנוראה שילדיהם לומדים בגימנסיה, ולומדים מחבריהם הגויים, משנים את שמם ולבושם ומחללים את השבת. 'הרי זה דומה' - זעק הרב מנהמת לבו - 'לאותה אלמנה שהתחילה להתקשט ונתנה עיניה באחרים. איך נפתח פה לבקש מאדוננו מלכנו שיפרנס אותנו ויגאלנו משעבוד לגאולה'.

"אז פרץ הרב בבכי גדול, ורבים מהקהל התרגשו ובכו גם כן. בעיקר נשמעו הבכיות מעזרת הנשים, וחלקן אף הכריזו בקול שמעתה יפסיקו לשלוח את בניהם לגימנסיה. הדרשה המזעזעת השאירה רושם רב, וקרוב למחצית מהתלמידים היהודים הפסיקו את לימודיהם בגימנסיה, וחזרו לשם רק כששחררו אותם מהלימודים בשבתות ובימים טובים".

אך הסיפור לא נגמר. שמעה של הדרשה המוצלחת נשמע אף בבית המושל, וכבר ביום א' דחוה"מ פסח הוזמן ה'בית הלוי' לבית המושל. "יודע אתה שדבריך נגד הגימנסיה הממשלתית הם עוון 'בגידה" - הטיח המושל ברב - "החוק מחייב אותי לעצור אותך לאלתר, אך כיון שהנך רב חדש, אני נוהג בך לפנים משורת הדין, ונותן לך הזדמנות לשאת דרשה בשבת הקרובה ולבטל את 'דרשת שבת הגדול', אחרת אאלץ להוציא נגדך פקודת מעצר..." הרב לא איבד עשתונות, ובפקחות רבה שניחן בה הסביר למושל שהוא כלל לא אסר את הלימודים בגימנסיה, אלא אסר רק את ההשתתפות בלימודים ביום שבת. "הבן" - הסביר הרב למושל - "המורדים במלכנו ירום הודו ושואפים להוריד אותו מכיסאו, הם גם המורדים באלוקי השמים שהוא מלך מלכי המלכים. רק מי שמאמין באלוקים ונאמן לדתו, הוא גם נאמן למלכנו ולחוקיו". לאחר שסיים הרב את דבריו פנה המושל לסגנו שישב לצידו ואמר לו: "חי נפשי, הרב הדתי החדש של יהודי סלוצק הוא יותר מלומד ופיקח מהרב הממשלתי שלהם. אמנם אינני משוכנע שכל מה שאמר דברי אמת הם, אולם הוא הגן על עצמו כעורך דין ממולח, שוב אין בדעתי להעמידו לדין".

בסיום דבריו ביקש המושל סליחה מהרב על שהטריח את מנוחתו בימי החג, ובקריצת עין רמז לו שלהבא יהיה זהיר בדבריו, כי עיני הממשלה שולטת בכל, ואוזניים לכותל... פגישת הרב והמושל נסתיימה בהצלחה רבה, ובהוראת המושל נענה מנהל הגימנסיה לדרישת התלמידים היהודים שלא להופיע בלימודים בשבתות ובימים טובים.

שבת הגדול - שבת תשובה

בשנת תק"א נבחר הגאון הגדול בעל ה'פני יהושע' זצ"ל לרבה הראשי של פרנקפורט. לאחר תקופה קצרה נאלץ הרב לעבור לוורמייזא בגלל מחלוקת שפרצה בעיר. הוא שהה שם כמה שנים, ובשנת תקי"ג ביקשו ממנו פרנסי העיר פרנקפורט לשוב לעיר. לקראת שבת הגדול הוא הסכים לשוב אל העיר, ורצה לדרוש 'דרשת שבת הגדול', אך מתנגדיו בעלי המחלוקת החציפו פניהם והפריעו לו בדרשה. אמר הפני יהושע: "בתחילה חשבתי כי 'שבת הגדול' זו תהיה 'שבת תשובה' עבורכם, כי תשובו מחטאתכם אשר חטאתם נגדי. עתה אני רואה שזו תהיה 'שבת תשובה' עבורי, כי אני אשוב לעיר אחרת סמוך ונראה לפרנקפורט"... ואכן עבר לגור ב'אופנבוך' הסמוכה.

מדוע התעקש ה'חתם סופר' שתלמידו ישמע את 'דרשת שבת הגדול' שלו?

אימו של הר' יצחק פראג זצ"ל היתה אלמנה, ולקראת פסח ביקשה מבנה שישוב הביתה. "הלכתי למורי ורבי מרן החתם סופר זצ"ל" -

מספר ר' יצחק - "להיפרד ממנו ולבקש ממנו את ברכת הדרך. אמר לי ה'חתם סופר': 'איציק'ל, אינך נשאר לדרשת שבת הגדול שלי?!' כמובן שנשארתי" - מספר ר' יצחק. במוצאי שבת הגדול, כבר היה סמוך לחג הפסח, באתי שוב למו"ר ואמרתי לו שהיות והזמן קצר מוכרח אני לנסוע לאמי שתחי', ושוב אמר לי ה'חתם סופר': 'איציק'ל, אחרי ה'דרשת שבת הגדול' שלי אתה עוד מסוגל לנסוע?!'... "אך אני הייתי צעיר לימים" - מספר ר' יצחק - "לא ירדתי לסוף דעתו, ולמרות הכול החלטתי לנסוע".

הוא כתב לי תעודת הצטיינות, ליווה אותי, ונתן לי את ברכת הדרך, אך נאנח ואמר: 'איציק'ל, בעיירה שלך בוערת אש... בעיירה שלך בוערת אש... תיזהר מאוד....'. "מה אומר ומה אדבר" - סיים ר' יצחק את סיפורו - "אז היתה עיירתי מלאה בחכמים וסופרים, היום אפילו כוס מים אינני יכול לשתות אצל בני..."

■ שוב שעה אחת בצער

סיפר הרב חיים טרנובסקי שליט"א (בשיעורי ליל שישי): סיפר לי חבר לפני כמה שנים, שהזדמן לו לפגוש את אחד מחבריו שלמד אתו יחד בישיבה לפני עשרים שנה, וסיפרו לו עליו שהוא מתמיד עצום ושהוא יודע חצי ש"ס בעיון... התפלאתי - הוא מספר - האדם הזה מתמיד?! הלא לפני עשרים שנה כאשר למדנו יחד בישיבה הוא היה מתמיד לא גדול ובטלן לא קטן בכלל?... הלך לברר ונודע לו שבאותם הימים בישיבה, אותו בחור ניגש לראש הישיבה בה הם למדו והיה כנה אתו ואמר - "די, אני לא מסוגל ללמוד - אני יוצא לעבוד!"

שאל אותו ראש הישיבה - "מה קרה?"

ענה הבחור - "זהו, אני לא מסוגל, אני בקושי מצליח ללמוד"...

שאל רה"י (שהכיר בכנותו וביושרו וגם... בכוחותיו) - "הגד, כמה שעות ביום הנך כן מסוגל ללמוד, בשיא ההתאמצות?"

ענה הבחור: "בקושי בקושי - ארבע שעות!"

שואל אותו הרה"י - "וכמה שעות להערכתך לומד 'המתמיד' של הישיבה?"

עונה לו הבחור: "ארבע עשרה שעות ביום!"

אמר לו רה"י - "הרי כתוב באבות דרבי נתן, שטוב שעה אחת בצער ממאה שלא בצער! ממילא - אתה לומד ארבע מאות שעות ביום! אתה המתמיד של הישיבה (!)... ואתה רוצה לעזוב?!"

ענה לו הבחור: "מה, הרב צוחק עליך?"...

עונה לו רה"י: "ממש לא, אלא דברים אמיתיים".

ושוב אומר הבחור: "וכי הרב עושה ממני צחוק..." התווכחו והתווכחו עד שהציע רה"י ללכת לשאול את מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א! הסכים הבחור להצעה. נסעו לבני ברק, ונכנסים להגר"ח.

פותח רה"י ואומר: "נמצא פה 'המתמיד' של הישיבה!"

"המתמיד של הישיבה?!" - מתפלא הגר"ח!

"קשה לו ללמוד" - אומר רה"י, "והרי כתוב... שטוב שעה אחת בצער ממאה שלא בצער - הבחור הזה אמר שהוא יכול ללמוד ארבע שעות ביום - אז ממילא הוא לומד ביום... ארבע מאות שעות (!), והוא רוצה ללכת לעבוד - המתמיד של הישיבה! מה הרב אומר?!"...

פונה הגר"ח לאותו בחור ואומר לו: "רה"י אומר שאתה המתמיד של הישיבה, אפשר לקבל ממך ברכה?!"...

הבחור נכנס להלם! בלית ברירה גמגם הבחור הנבוך: "ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה"... [והגר"ח השיב "וכן למר"...]

אחרי אותו המעשה אמר הבחור לעצמו: "אחרי כאלו בושות וכזו הפתעה... אנסה עוד פעם אחת... ומאז עלה ונתעלה ונהפך למתמיד עצום. 'קסם על שפתי מלך'...

(מתוך גיליון 'שיעורי ליל שישי לבני עליה')

■ "וצוה הכהן ולקח למ טהר ...ועץ אזוב ושני תולעת ואזוב"

מדוע בפרשה סדר הפסוק הוא "עץ ארז ושני תולעת ואזוב", ובפרשת חוקת (י"ט ו') כתוב "עץ ארז ואזוב ושני תולעת"? אלא בפרשתנו הטעם הוא שצרעת באה כעונש על לשון הרע, והמדבר לשון הרע לוקה במידת הגאוה.

וידועים דברי הרמב"ם (הל' דעות ב' ב') מי שצריך לתקן מידה אחת צריך ללכת לקיצוניות השנייה, ואח"כ יחזור לדרך האמצעית. לכן, כאן כיון שהמצורע נכשל בשל היותו בעל גאוה כ"ארז", עליו להטות עצמו עד לקצה השני לבחי' "שני תולעת", ואז ישוב לדרך הממוצעת כ"אזוב". לכן הסדר כאן כפי סדר תשובתו הראויה. אולם לגבי פרה אדומה נכתב הסדר לפי גודלם וחשיבותם-הארז, והאזוב, ורק לבסוף נכתב הקטנה שבהם התולעת.

(הרב ראובן ב.)

■ "ושבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' ושלח את הצפור החיה על פני השדה"

י"ל עפ"י הידוע (ערכין ט"ו ט"ז) שנגע הצרעת בא על האדם בעוון לשה"ר, ולכן נקרא מצורע מלשון מוציא רע דעל ידי לשון הרע גורם פירוד ומחלוקת בין אדם לחברו. ועל זה כבר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים י"ב ד') "יכרת ד' כל שפתי חלקות".

ומכיוון שאין דבר העומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א ה"א), והתשובה הראויה היא תשובת המשקל, לכן שחטו את הציפור הראשונה לקיים מה שנאמר (תהלים ל"ט ג') "נאלמתי דומיה", שלא יוכל לשוב ולדבר. ואולם את הציפור השנייה טבלו בדם הציפור השחוטה ושלחו אותה על פני השדה בכדי שהעם שבשדות יראה מה נעשה למספר לשה"ר ועי"ז יעשה שלום בין אדם לחברו. והיא תשובת המשקל לחטא לשה"ר שגרם מחלוקת, ולכן 'צפור' בגימ' 'שלום'.

(מקור ברוך)

■ "כנגע נראה לי בבית"

לכאורה היה צריך להיות כתוב "כנגע ראיתי בבית"? אלא, יהודי שיסורים באים עליו, צריך לדעת כי זה חסד ד', מי יודע אם לא היה צריך להיות גרוע יותר?

ממילא, כשבא אל הכהן, הוא צריך להודות להקב"ה ולומר: בעצם הצרעת היתה צריכה לבוא עלי על גופי, והקב"ה עשה לי טובה ושם אותה בביתי. וזה הפירוש: "כנגע נראה לי" מה שהיה צריך לבוא

לי(אלי), "בבית" בא לבית.(האלשיך הק') "זאת התורה לכל נגע הצרעת". "זאת התורה" התורה היא רפואה, "לכל נגע הצרעת" לכל המחלות ולכל המִ יחושים, וכמו שמובא בגמ' (עירובין נ"ד.): 'חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה.

(דגל מחנה אפרים / הקטעים על פרשת מצורע נלקטו מתוך "באר יחיאל")

רמז לשני משיחים

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ורחץ את בשרו במים": מבאר רבינו אור החיים הקדוש ע"ד הרמז, כי אומות העולם כלפי עם ישראל הרי הם כנגע צרעת. ובכחם לשלוט על עם ישראל, כאשר יעשו חטאים הגורמים לביאת הצרעת.

עוד אמרו רז"ל, שלא נגאלו בני ישראל ממצרים, אלא בגלל שלא היה בהם לשון הרע. ואין לך חטא שמרחיק את האדם מהקב"ה כחטא לשון הרע. וזהו שאמרה התורה "זאת תהיה תורת המצורע" שהוא עם ישראל שנצטרעו בנגעי בני אדם הטמאים, "ביום טהרתו" ביום שירצו לטהר לשונם ודרכם. "והובא אל אהרן הכהן", היינו אל הקב"ה המכונה בשם כהן.

ומה שאמר "והובא" כיון שע"י החטאים נתרחקו בנ"י מהקב"ה, ועתה תפקידם להתקרב אל ה'. ועל בני ישראל לעשות מעשים טובים, אשר על ידם יתקרבו מעצמם אל ה'. כי אין האדם יכול להתקרב אל ה' בכח עצמו, אלא ע"י עשיית מעשים טובים. "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" היינו שה' המכונה לכהן, יצא לחוצה לארץ שהוא המקום הטמא, אליו גלו בני ישראל עקב עוונותיהם. "וראה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע" כלומר שהבחין השי"ת שבני ישראל חזרו בתשובה שלימה.

"וצוה הכהן ולקח למיטהר שתי צפרים חיות טהורות" רמז לשני משיחים, כי הגואל מכונה בשם ציפור. ואמרו רז"ל, שבתחילה יתגלה משיח בן אפרים וימות, ואח"כ יתגלה משיח בן דוד. וענין הבאת עץ ארז ושני תולעת ואזוב, לעורר זכות שלשת האבות לגאולה השלימה. עץ ארז רומז לאברהם אע"ה, שהוא האדם הגדול בענקים. ושני תולעת רומז ליעקב אע"ה, כמו שכתוב "אל תיראי תולעת יעקב". ואזוב רומז ליצחק אע"ה, שהוא בחינת הגבורה.

ואמר "ושחט" לרמוז על הריגת משיח בן אפרים. ואמר "אל כלי חרס אל מים חיים" לרמוז את סיבת הריגת משיח בן אפרים, כדי לכפר על בני ישראל. ובני האדם מכונים כלי חרס, כיון שיסוד האדם מן האדמה הוא. והכוונה בזה שבני ישראל נשארו ככלי חרס העומדים לשבירה, על היותם חסרים מתורה ומצוות הנמשלים למים חיים. ואמר "ואת הציפור החיה יקח אותה" שהיא רומזת למשיח בן דוד, ויצרף עמה זכות האבות ונקמת הצדיק. "וטבל אותם בדם הציפור השחוטה", ויתגברו הרחמים ע"י התעוררות זכות האבות. "ואמר "ושלח את הציפור החיה על פני השדה" שהוא העולם הזה שתהיה שולטת בכל העולם. ואז "וכבס המטהר את בגדיו" רמז לבני ישראל שיכבסו את הבגדים הצואים אשר היתה נשמתם כרוכה בהן עקב עוונותיהם. "וגילח את כל שערו" היינו כל החומריות שנספגה בהן בגלל חלאת עוונותיהם. "ורחץ במים" היא התורה אשר על ידה מטהר מחשבותיו. "ואחר יבוא אל המחנה" זה מחנה שכינה ירושלים עיר הקודש, אשר תרד בנויה מן השמים במהרה בימינו אמן סלה. ואומרו "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" להורות שלא יתקרבו להתחבר לשכינה עד שישבו ז' ימים נקיים מכל חשש טומאה, וביום השביעי יהיו ראויים לקבלת הארת הקדושה.

האורח המאוכזב

אחד מגדולי הרבנים שהה בשבת אצל הבבא סאלי בנתיבות. האורח התכונן זמן רב למפגש עם הבבא סאלי, והכין את מיטב חידושי התורה שלו כדי לאומרם לפניו על שולחן השבת. בליל שבת התיישבו בני הבית והאורחים לסעודת השבת, והאורח ציפה בכיליון עיניים להזדמנות לומר את דבריו. אך מיד לאחר שטעמו מן המאכלים החל הבבא סאלי לשיר פיוט, וכל הסועדים הצטרפו אליו.

האורח המתין לסיומו של הפיוט, אך מיד עם לאחר שנאמרו מילותיו האחרונות של הפיוט, פתח הבבא סאלי בפיוט חדש. כך הנהיג הבבא סאלי את היושבים בשירה רצופה שעה ארוכה.

לבסוף החל הבבא הסאלי את "שיר המעלות", מזמור מתהלים המושר לפני ברכת המזון וסיום הארוחה, והאורח המאוכזב התפרץ: "מדוע לא אמרת דברי תורה?" השיב לו הבבא סאלי: "אצלנו הפיוטים הם הם דברי תורה."

מפניני מרן בעל "אביר יעקב"

צריך להישמר מהיצר יותר משאר אויבים

וְצָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת נִשְׁמָר מְמֻּנּוּ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, יוֹתֵר מֵהַנִּשְׁמָר מֵאוֹיְבָיו הַסּוֹבְבִים עַל חֲצֵרוֹ וּמְבַקְּשִׁים לִכְבֹּשׁ עָלָיו לְהָרְגוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְהוֹשִׁיב שׁוֹמְרִים לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ וכו'. וְיֵצֶר הָרָע מַחְבּוּלוֹתָיו יוֹתֵר מִן הַכֹּל, וְאִם לֹא נִשְׁמָר מְמֶּנּוּ הָאָדָם שְׁמִירָה כָּרָאוּי, מִן הַקַּל יְבִיאֶנּוּ לָחָמוּר. (אלף בינה, אות ז)

השב בתשובה כראוי יצרו הטוב עולה ומליץ עליו

וְשִׁלַּח אֶת הַצָּפּוֹר הַחַיָּה אֶל מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר (ויקרא יד, נג)

בָּא לְרָמֹז, כִּי הָאָדָם הַשָּׁב בִּתְשׁוּבָה כָּרָאוּי וּמְתַקֵּן דְּרָכָיו לְטוֹב, עַל יְדֵי שֶׁיִּצְרוֹ הָרַע נִכְנָע לִפְנֵי יִצְרוֹ הַטּוֹב, נִתָּן כֹּחַ מְיֻחָד בְּיִצְרוֹ הַטּוֹב וְהוּא עוֹלֶה וּמְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה, וְהַשְּׁכִינָה מִתְמַלֵּאת עָלָיו רַחֲמִים וּפוֹעֶלֶת שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ כָּל עֲוֹונוֹתָיו. וְהִנֵּה נוֹדַע כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת 'חֶסֶד תַּפּוּחִין', וְעָלֶיהָ הַכָּתוּב רוֹמֵז בְּמַאֲמָרוֹ: "וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה", הוּא הַיֵּצֶר הַטּוֹב, "אֶל מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה", שֶׁהוּא בָּא לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה וּמְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים, וּכְתוֹצָאָה מִכָּךְ "וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר".

(פיתוחי חותם, מצורע)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net